

2. Kokhanko O. M. Stanovlennia i rozvytok pidhotovky kvalifikovanykh robitnychkh kadriv z serednoiu osvitoiu v Ukraini (1969–1994 rr.). Avtoref. dys. kand. ped. nauk [Formation and development of training of skilled workers with secondary education in Ukraine (1969–1994). Author's abstract. dis. cand. ped. sciences]. Kyiv, 1995. 24 p.
3. Likarchuk I. L. Upravlinnia systemamy pidhotovky kvalifikovanykh robitnykiv v Ukraini: pedahohichni aspekt (1888–1998 roky) [Management of Qualifications Systems in Ukraine: A Pedagogical Aspect (1888–1998)]. Kyiv, Vyshcha shkola, 1998. 256 p.
4. Nevmerzhytska O. Periodyzatsiia rozvytku aksiolohichnykh idei u vitchyznianomu osvitnomu prostori XIX – pershoi tretyny XX st. [Periodization of the development of axiological ideas in the national educational space of the 19th – the first third of the twentieth century]. Scientific journal of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2017, Vol. 1, pp. 284–293.
5. Pahuta M. Istoryko-pedahohichni aspekty stanovlennia osnov profesiinoi osvity v Ukrainii [Historical and pedagogical aspects of the formation of the basis of vocational education in Ukraine]. Problems of preparing a modern teacher: scientific journal of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2017, Vol. 15, pp. 389–396.
6. Pahuta M. Periodyzatsiia rozvytku vitchyznianoї profesiinoї osvity (XIX – pochatok XXI st.) [Periodization of the development of national vocational education (XIX – early XXI century)]. Scientific journal of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2017, Vol. 1, pp. 294–302.
7. Puzanov M. F., Tereshchenko G. I. Ocherki istorii professionalno-tekhnicheskogo obrazovaniya v Ukrainiskoy SSR [Essays on the history of vocational education in the Ukrainian SSR]. Kyiv, Vyshcha shkola, 1980. 232 p.
8. Sukhomlynska O. V. Istoryko-pedahohichni protses: novi pidkhody do zahalnykh problem [Historical and pedagogical process: new approaches to common problems]. Kyiv, A. P. N., 2003. 68 p.

Стаття надійшла в редакцію 20.02.2017 р.

УДК 371.134/.373.3.014.53/.53/.54(4-11)

DOI: 10:25128/2415-3605.17.3. 25

КАТЕРИНА БІНИЦЬКА

rfn.yz87@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

м. Хмельницький, вул. Проскурівського Підпілля, 139

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Розглянуто соціально-економічні умови розвитку системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової освіти в країнах Східної Європи. Узагальнено, що від початку соціально-економічних трансформацій в країнах регіону у 1990 р. розпочався демократичний розвиток освіти і сформувалися нові системи професійної підготовки педагогів, у т. ч. вчителів для початкової ланки освіти. Вказано, що в процесі розвитку освітніх систем країн Східної Європи в 1990-і роки були сформульовані і почали реалізовуватися практичні універсальні цілі освіти, включаючи початкову. Показано, що зміни в соціально-економічному, культурному, геополітичному контексті Європи зумовили трансформацію цілей і завдань освіти, які нині спрямовані на її наближення до реального життя. Відзначено, що соціально-економічні трансформації в країнах вказаного регіону позитивно вплинули на підвищення рівня і зростання якості національних освітніх систем.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, професійна педагогічна підготовка, вчитель, початкова освіта.

ЕКАТЕРИНА БИНИЦКАЯ

rfn.yz87@gmail.com

кандидат педагогических наук, доцент,

**СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ
НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СТРАНАХ ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ**

Рассмотрены социально-экономические условия развития системы профессиональной подготовки будущих учителей начального образования в странах Восточной Европы. Обобщено, что с начала социально-экономических трансформаций в странах региона в 1990 г. началось демократическое развитие образования и сформировались новые системы профессиональной подготовки педагогов, в том числе учителей для начального звена образования. Указано, что в процессе развития образовательных систем стран Восточной Европы в 1990-е годы были сформулированы и начали реализовываться практические универсальные цели образования, включая начальное. Показано, что изменения в социально-экономическом, культурном, геополитическом контексте Европы вызвали трансформацию целей и задач образования, которые сегодня направлены на ее приближения к реальной жизни. Отмечено, что социально-экономические трансформации в странах указанного региона имели положительное влияние на повышение уровня и качества национальных образовательных систем.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, профессиональная педагогическая подготовка, учитель, начальное образование.

KATERYNA BINYTSKA

rfn.yz87@gmail.com

candidate of pedagogy, associate professor,
Khmelnyski Humanitarian-Pedagogical Academy
Khmelnyski, Proskurivskoho Pidpillya str., 139**SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF
PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS
IN THE COUNTRIES OF EASTERN EUROPE**

The article deals with the study of socio-economic conditions of the development of the system of professional training of the future primary school teachers in the countries of Eastern Europe. The study highlights the experience of development of educational systems in the countries of Eastern Europe beginning with 1990. It is generalized that since the beginning of socio-economic transformations in Eastern European countries, democratic development of education has begun and the new systems of professional training of pedagogues have been formed. Studying the experience of development of the educational systems in the countries of Eastern Europe in the early 1990-s formed a series of general practical universal goals: breaking away from the centralized management to decentralized management and leadership; the movement towards political pluralism and more democratic governance models; the movement towards the more open, civil society, in which the role of the individual is substantially increased; creation (reproduction) of the deep sense of national identity both inside the country and internationally; promotion of economic growth under the conditions of global competitive market economy; promoting more active political, economic and social cooperation in Europe. It is noted that the changes in the socio-cultural, economic, geopolitical context of Europe have led to the transformation of the goals and objectives of education, which are now aimed at bringing it closer to real life. After the entry of the Eastern European countries into the European Union, the main problems of the development of pedagogical education were the definition of goals and priorities of the development of higher pedagogical training in each country; the definition of priorities in the sphere of higher education in the process of integration of the states into a single European educational space. The main problems, which higher pedagogical education in the countries of the EU currently faces, have been singled out in the article. The analysis showed that in the process of socio-economic transformations, changes were introduced in the content of curricula for the training of the future teachers for the primary level of education. It is noted that socio-economic transformations had a positive impact in the countries of the region as for improving the educational level of the population.

Keywords: socio-economic development, professional training, teacher, primary education.

Останнє десятиріччя ХХ ст. стало періодом інтенсивного пошуку нових концептуальних ідей та їх якісної реалізації в національних системах освіти країн Європи, оскільки суспільний розвиток вимагав своєчасних змін, що сприяли би поліпшенню організації освітнього процесу відповідно до викликів часу й обґрунтованих цілей. Зокрема, політичні і соціально-економічні

зміни в країнах Східної Європи, які стали на шлях демократії, визначили нові стандарти навчання і виховання підростаючого покоління, висунули інші вимоги в освітній сфері і зумовили кардинальний перегляд традиційної методики навчання, глибокі і змістовні реформи в структурі та змісті педагогічної освіти.

Проблемам розвитку освіти в країнах Європейського Союзу (ЄС) присвячені наукові пошуки В. Вульфсона, В. Кремінія, Т. Кристопчук, О. Локшиної, М. Олійник, Л. Пуховської, О. Сухомлинської, М. Чепіль та багатьох інших вчених. Разом з тим донині не здійснено цілісного порівняльно-педагогічного аналізу проблем професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти в країнах Східної Європи за останню чверть віку з метою узагальнення і використання набутого досвіду.

Мета статті – проаналізувати вплив соціально-економічних умов розвитку системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової освіти в країнах Східної Європи.

Країни Східної Європи, перебуваючи на початку 1990-х років в умовах державного самовизначення, сутністю якого стало утвердження свободи і демократії, сформулювали певні загальні практичні універсальні цілі: відхід від централізованого управління і перехід до децентралізованого керівництва й управління; рух до політичного плюралізму і стійких демократичних моделей розвитку; рух до більш відкритого, громадянського суспільства, в якому істотно зростає роль окремої особистості; відтворення глибинного почуття національної самобутності як всередині країни, так і в міжнародному масштабі; сприяння соціально-економічному зростанню в умовах всевітньої конкурентної ринкової економіки; сприяння більш активному політичному, економічному та соціальному співробітництву в Європі [1].

Під впливом нових соціально-економічних і політичних реалій, в умовах нового суспільного життя впродовж аналізованого періоду в країнах регіону відбулися суттєві зміни у сфері освіти. Інноваційна активність педагогічного середовища, його відкритість і наповнення передовими технологіями багато в чому визначили реалізацію проведених реформ у національних системах педагогічної освіти. Вагоме значення у проведенні реформ освітніх систем в країнах регіону мало і має достатнє фінансування з різних джерел, що забезпечує гідні умови для проживання працівникам галузі та належну матеріально-технічну навчального процесу в усіх закладах освіти [2, с. 284].

Освітня політика ЄС, як відомо, регулюється статтями 126 (Загальна освіта, цілі), 127 (Професійне навчання, цілі) та 128 (Загальні принципи професійної підготовки) Маастрихтського договору (1992 р.). На підставі цих статей визначають мету освіти, а саме: розвиток почуття європейської інтеграції серед молоді; викладання навчальних предметів мовами держав-членів ЄС; сприяння обміну студентами і викладачами між країнами; вирішення проблеми визнання дипломів і періодів навчання студентів у країнах ЄС. Вказані цілі досягаються сприянням співробітництву у сфері освіти, але конкретні рішення щодо того, чого і як навчати, залишено для вирішення кожній державі-членові ЄС [13].

Визначення системних перетворень у системах освіти країн Східної Європи значною мірою є постфактум. У загальних рисах докорінні суспільні перетворення у країнах регіону стали реформацією існуючої системи, суттю якої був перехід від планової соціалістичної економіки до капіталістичного типу ринкової економіки, від несвободи до дійсної демократії. Це безпосередньо вплинуло на розвиток систем професійної педагогічної освіти та їх реформування [8].

Значення єдиної європейської ідентичності істотно зросло у зв'язку зі входженням в ЄС у 2004 р. країн Східної Європи. Вони характеризуються різним рівнем соціально-економічного розвитку і політичного укладу, а також різноманіттям освітніх систем, сформованих за своєрідних для кожної країни історичних умов. Інтеграція освітніх систем веде до їх взаємопроникнення і поєднання, структурних змін всередині систем і визнання необхідності цілеспрямованого реформування. Завдяки процесам інтеграції та інтернаціоналізації освіта в ЄС, включаючи Східну Європу, як й в усьому світі, вже не є унікальною для окремої держави.

Політичні та економічні перетворення в країнах Східної Європи від початку 1990-х років зумовили нові якісні зміни у системах соціальних відносин в регіоні. У цьому контексті прийняття демократичної системи освіти було природним вибором кожної країни. З початком вказаних перетворень розпочалось формування нових систем професійної підготовки педагогів. Аналіз відповідних реформ у Польщі, Румунії, Словаччині, Угорщині, Чехії свідчить, що в

змісті навчальних програм з підготовки майбутніх вчителів у навчальних закладах усіх типів були закріплені гуманістичні цінності і відповідні їм методики, а також прагнення до розширення можливостей освіти, досягнутих у західних демократіях. Однак для колишніх так званих соціалістичних країн перехід до громадянського суспільства і відповідної йому гуманістичної педагогіки й освіти був нелегкою справою. Між освітньою моделлю підготовки педагогічних кадрів і практикою її втілення виник певний розрив, інколи широкий; наприклад, у Польщі виразно помітна така невідповідність [16].

Соціально-економічні трансформації в країнах вказаного регіону спричинили підвищення освітнього рівня населення. Навіть економічний спад істотно негативно не вплинув на сферу освіти в усіх країнах Східної Європи. Виразним є той факт, що рівень здобуття вищої освіти серед населення зростає. Так, у Польщі та Угорщині в 1991 р. – це 75,9 і 74,8 % населення відповідно, а у 2006 р. серед учнів цей показник збільшився до 93,6 % (Польща) та 89,5 % (Угорщина) [7, р. 17].

Після входження країн в ЄС основні проблеми, які необхідно було вирішити в досягненні стратегічної мети освіти, полягали у визначенні цілей і засобів розвитку вищої педагогічної школи в кожній країні, встановленні пріоритетів вищої освіти у процесі інтеграції з єдиним європейським освітнім простором [11, р. 86].

Зміни в соціально-культурному, економічному, геополітичному контексті Європи зумовили трансформацію цілей і завдань освіти, які сьогодні спрямовані на її наближення до реального життя людей. Сучасна людина опиняється перед необхідністю жити у складному, багатовимірному соціумі, брати участь у функціонуванні різних соціальних спільнот і залучатись одночасно до різних видів діяльності. Головною метою європейської освіти стає розвиток знань, загальних умінь та навичок, які дають змогу особистості вирішувати проблеми у складних суспільних умовах, здобувати нову інформацію та вміти навчатися упродовж усього життя, збільшувати свою мобільність у суспільстві, вміти спілкуватися, самовдосконалюватися.

На початку XXI ст. системи освіти країн ЄС розвивалися на основі «Лісабонської стратегії (2000–2010)», яка стала визначальною в політиці й практиці ЄС загалом і формуванні стратегій розвитку освіти зокрема [4]. Це широкомасштабна програма зі зміцнення конкурентних позицій ЄС у світі, що охоплює всі його сфери діяльності, в т. ч. поліпшення якості та ефективності систем освіти з урахуванням нових завдань, які стоять перед «суспільством знань», формування повноцінної особистості, здатної активно брати участь в суспільних процесах, адаптуватися до культурної, етнічної та мовної різноманітності в сучасному середовищі Європи.

Зараз в основі розвитку європейської співдружності лежить стратегія «Європа-2020» (2010 р.). Вона передбачає заходи щодо консолідації зусиль держав-членів ЄС з метою виходу з кризи і створення умов для стійкого розвитку і зростання. Серед семи найважливіших напрямків діяльності другу позицію у стратегії займає пункт «Молодь у русі», під яким розуміється «посилення результативності освітніх систем і сприяння залученню молодих людей на ринок праці» [10].

У програмах ЄС передбачається, зокрема, впровадження спеціальних заходів для інтеграції дітей з особливими потребами та необхідної фахової підготовки вчителів. Відповідно до цих програм майбутні вчителі вивчають природу фізичних та соціальних бар'єрів для людини та шляхів їх подолання. Запровадження вивчення специфічних форм і методів навчання дітей з особливими потребами зумовило зміни у змісті професійної підготовки майбутніх вчителів початкової освіти.

Основними проблемами нинішньої вищої педагогічної освіти в країнах ЄС вважаються такі: незважаючи на традиційно високий рівень, якість професійної підготовки вчителів не відповідає сучасним вимогам суспільства і науково-технічного прогресу, як і ефективність навчання у вузах відповідно до фактичної потреби в державі; відсутність тісного зв'язку між пріоритетами підготовки майбутніх фахівців з поточними і майбутніми тенденціями розвитку ринку праці; в процесі професійної підготовки неналежно розробляються і застосовуються новітні технології навчання, а також інформаційно-комп'ютерні технології; студенти не задіяні достатньо в дослідницькій роботі, їх творчий потенціал не використовується і не розвивається сповна; вузи недостатньо спеціалізовані [11, р. 87–88].

На розвиток систем освіти в країнах Східної Європи вплинуло певною мірою розуміння суті освітньої політики та її відповідна реалізація. Так, у польській «Педагогічній енциклопедії ХХІ ст.» зазначається, що «залежно від суспільно-політичних передумов освіта трактується як процес перманентного навчання людини протягом усього життя; це право і одночасно громадянський обов'язок людини, а також суспільний імператив; інструмент політичної влади для реалізації специфічних інтересів та соціальних цілей; простір суспільної саморегуляції; символічний «екран культури», який тлумачить складність її значень і символів; тип нормативного дискурсу, що формує певну перспективну думку» [9, s. 905.]. Освітня політика є елементом соціальної активності, що впливає на повсякденне життя. «Це діяльність держави та її спеціалізованих органів, метою яких є визначення загальних цілей, ідей, функцій, принципів, завдань та організаційної структури системи освіти; планування її розвитку та розробка конкретної стратегії, за умови залучення кваліфікованого педагогічного персоналу для цієї мети» [12, s. 17–18].

У рамках інтеграційних освітніх процесів в Європі успішно розвивається один з їх найважливіших напрямків – об'єднання дошкільної і початкової освіти. Наступність дошкільної і початкової освіти вирішується на рівні визначення і кореляції їх цілей і завдань, відбору і структурування змісту навчання, узгодження методів і засобів роботи з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку, організації корекційної діяльності, спрямованої на вирівнювання освітніх можливостей дітей дошкільного віку і молодших школярів, індивідуальної роботи з дітьми, які потребують педагогічної та психологічної допомоги та підтримки. Початкова школа становить перший рівень. Вона є єдиною, обов'язковою, загальною, навчання в ній відзначається довільним використання педагогічних методів і засобів [6, с. 65].

Зближення національних систем педагогічної освіти здійснюється в рамках розробленого Європейською Комісією в 2005 р. набору ключових компетенцій для професії і кваліфікації європейського вчителя, які поділяються на дві групи: компетенції, пов'язані з процесом учіння/навчання, і компетенції, орієнтовані на формування відносин між учнями. Визначені також загальні принципи, на яких будується процес підготовки майбутніх педагогів: вчителів повинні готувати вузи; у вчителя має бути розуміння, що його професія пов'язана з навчанням упродовж усього життя; учитель повинен бути мобільним; в основі професії вчителя мають лежати партнерські відносини, що забезпечують йому співпрацю з навчальними закладами, установами й і соціальними інституціями, де проходять практику студенти педагогічних вузів [15, s. 16].

У Рекомендаціях «Про підвищення якості освіти учителя» Європейської Комісії відзначається, що підвищення якості педагогічної освіти зумовлює значне зростання успішності студентів, здобуття вищої освіти педагогами забезпечує кращу якість усієї системи освіти в поєднанні з політикою, спрямованою на набір найкращих кандидатів на здобуття професії вчителя і це має стати пріоритетом для всіх освітніх міністерств. Також вказується, що держави-члени ЄС повинні приділяти більше уваги і виділяти більше фінансових ресурсів на підготовку вчителів; наголошується на необхідності активізації транснаціонального діалогу й обміну досвідом, особливо в забезпеченні та ефективності постійного професійного розвитку вчителів в галузі дошкільної, початкової та середньої освіти; підкреслюється необхідність удосконалення статистичних даних про підготовку вчителів у всьому ЄС, щоб заохочувати обмін інформацією, сприяти посиленню співпраці та обміну найкращою практикою; пропонується запровадити системи, які би забезпечували доступність порівняльних даних про педагогічну освіту в дошкільній, початковій і середній школі та ін. [14].

Підсумовуючи досвід країн Східної Європи у реформуванні систем освіти, звернемо увагу на те, що багато з набутого ними як позитивного, так і негативного досвіду може бути враховано і використано при проведенні системних реформ освіти в Україні. Необхідне не тільки прийняття ефективних рішень щодо радикального вдосконалення національної педагогічної освіти, а й наполеглива їх реалізація з метою піднесення цієї освіти до загальноєвропейських стандартів. У зазначеному контексті потребує ефективного розвитку професійна підготовка майбутніх учителів початкової освіти з урахуванням досвіду країн вищевказаного регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беттел Дж. Реформа системы экзаменов и оценивания: обзор опыта стран Центральной и Восточной Европы / Дж. Баттел. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://refdb.ru/look/2470803.html>.
2. Ішук Л. І. Диверсифікація джерел фінансування вищої освіти у державах Східної та Центральної Європи / Л. І. Ішук // Науковий вісник. – 2007. – Вип. 17.4. – С. 283–289.
3. Кобець А. С. Тенденції розвитку національних систем вищої школи в рамках Болонського процесу / А. С. Кобець. [Електронний ресурс] – Режим доступа: file:///C:/Users/Petro/Downloads/Nvamu_uprav1_2011_4_14.pdf.
4. Лісабонська стратегія (2000–2010). [Електронний ресурс] – Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/2399045/>.
5. Павловський К. Трансформації вищої освіти в XXI столітті: польський погляд / К. Павловський. – К., 2005. – 230 с.
6. Сисоева С. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика / С. Сисоева, Т. Кристопчук. – Рівне: Овід, 2012. – 352 с.
7. Comparative Analysis of Economic Transformation in Poland and Selected Central European Countries / Editorial Committee: T. Kowalski, S. Letza, H. Mruk, A. Matysek-Jędrych. Working Papers in Management, Finance and Economics. – Zakład Graficzny Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu: Poznań-Atlanta, 2009. – No. 1 (8). – 43 s.
8. Determinanty integracji gospodarczej krajów Europy Środkowo-Wschodniej. [Dostępny w Internecie]: <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/ekonomia/832-determinanty-integracji-gospodarczej-krajow-europy-srodkowo-wschodniej>.
9. Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku. T. I A-F, Wyd. Akademickie “Żak”. – Warszawa 2003. – 1208 s.
10. Europe-2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. [Available on the Internet]: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO_%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf.
11. Melnikas B. Modernization of Higher Education System in the Transition Society / B. Melnikas // Vieđoji politika ir administravimas. – 2002. – Nr. 3. – P. 86–93.
12. Peçherski M. Polityka oświatowa / M. Peçherski. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, 1975. – 260 s.
13. Programy edukacyjne. [Dostępny w Internecie]: http://www.koalicja.zywiec.pl/index.php?t=art&_id=17.
14. Report 10 July 2008 On improving the quality of teacher education. [Available on the Internet]: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2008-0304&language=EN>.
15. Sielatycki M. Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej / M. Sielatycki // Kształcenie nauczycieli w szkole wyższej. Wybrane zagadnienia. – Wrocław, 2008. – S. 13–21.
16. Structural Problems in the Development of Social Work in Central Europe under Transformation. The Case of Poland. [Dostępny w Internecie]: <http://www.socwork.net/sws/article/view/216/449>.
17. Transformation of European education policy From national to common policy of education? [Available on the Internet]: http://ccll-eu.eu/cms02/fileadmin/daten/Dateien/Konferenzen/Pecs/EU-Bildungspolitik_weiss_Querformat_EN_Kompatibilitaetsmodus_.pdf.

REFERENCES

1. Bettel Dzh. Reforma sistemy ekzamenov i otsenivaniia: obzor opyta stran Tsentralnoi i Vostochnoi Yevropy [The reform of exams system and estimation]. Available at: <https://refdb.ru/look/2470803.html>.
2. Ishchuk L. I. Dyversyfikatsiia dzherel finansuvannia vyshchoi osvity u derzhavakh Skhidnoi Yevropy [Diversification of sources of financing of higher education in Eastern Europe]. Scientific Journal. 2007. Vol. 17.4, pp. 283–289.
3. Kobets A. S. Tendentsii rozvytku natsionalnykh system vyshchoi shkoly v ramkakh Bolonskoho protsesu [Tendencies of developing national systems of higher institutes of education in the context of Bologna process]. Available at: file:///C:/Users/Petro/Downloads/Nvamu_uprav1_2011_4_14.pdf.
4. Lisabonska Stratehiia (2000–2010) [Lisbon Strategy (2000–2010)]. Available at: <https://studfiles.net/preview/2399045/>.
5. Pavlovskiy K. Transformatsii vyshchoi osvity v XXI stolitti: polskiy pohliad [Transformation of higher education in the 21-st century: Polish perspective]. Kyiv, 2005. 230 p.
6. Sysoieva S. Osvitni systemy krain Yevropeiskoho Soiuzu: zahalna kharakterystyka [Educational systems of the EU: general characteristic]. Rivne: Ovid, 2012. 352 p.
7. Comparative Analysis of Economic Transformation in Poland and Selected Central European Countries / Editorial Committee: T. Kowalski, S. Letza, H. Mruk, A. Matysek-Jędrych. Working Papers in Management, Finance and Economics. – Zakład Graficzny Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu: Poznań-Atlanta, 2009. – No. 1 (8). – 43 s.

8. Determinanty integracji gospodarczej krajów Europy Środkowo-Wschodniej. [Dostępny w Internecie]: <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/ekonomia/832-determinanty-integracji-gospodarczej-krajow-europy-srodkowo-wschodniej>.
9. Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku. T. I A-F, Wyd. Akademickie “Żak”. – Warszawa 2003. – 1208 s.
10. Europe-2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. [Available on the Internet]: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.
11. Melnikas B. Modernization of Higher Education System in the Transition Society / B. Melnikas // *Vieđoji politika ir administravimas*. – 2002. – Nr. 3. – P. 86–93.
12. Peçherski M. *Polityka oświatowa* / M. Peçherski. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, 1975. – 260 s.
13. Programy edukacyjne. [Dostępny w Internecie]: http://www.koalicja.zywiec.pl/index.php?t=art&_id=17.
14. Report 10 July 2008 On improving the quality of teacher education. [Available on the Internet]: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2008-0304&language=EN>.
15. Sielatycki M. Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej / M. Sielatycki // *Kształcenie nauczycieli w szkole wyższej. Wybrane zagadnienia*. – Wrocław, 2008. – S. 13–21.
16. Structural Problems in the Development of Social Work in Central Europe under Transformation. The Case of Poland. [Dostępny w Internecie]: <http://www.socwork.net/sws/article/view/216/449>.
17. Transformation of European education policy From national to common policy of education? [Available on the Internet]: http://ccll-eu.eu/cms02/fileadmin/daten/Dateien/Konferenzen/Pecs/EU-Bildungspolitik_weiss_Querformat_EN_Kompatibilitaetsmodus_.pdf.

Стаття надійшла в редакцію 22.09.2017 р.

УДК 378.011.3-051

DOI: 10:25128/2415-3605.17.3. 26

АДІЛЄ БЕКИРОВА

t7b7@mail.ru

кандидат педагогічних наук, доцент,
Кримський інженерно-педагогічний університет,
м. Сімферополь, Україна

ПРОФЕСІЙНА СУБ'ЄКТНІСТЬ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: СУТНІСТЬ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ

Методологічно обґрунтовано формування професійної суб'єктності майбутніх учителів початкових класів як системної проблеми їх професійної підготовки, оскільки вони працюють з особливою категорією школярів – учнями молодших класів. Відзначено, що основним методологічним підходом для її експериментального формування є суб'єктно-діяльнісний підхід, оскільки учитель початкових класів як педагог, професіонал і суб'єкт – це суб'єкт педагогічної діяльності в початковій школі, також вказана проблема має досліджуватися на провідних ідеях і положеннях цього підходу. Водночас розглянуто провідні ідеї системного, компетентнісного та інших методологічних підходів. Особливу увагу звернено методологічний аспект розкриття змісту професійної суб'єктності учителів початкових класів як їх інтегральної професійно важливої якості, що дає можливість актуалізувати професійну компетентність у педагогічній діяльності. Вказано, що у змісті професійної суб'єктності є індивідуально-суб'єктний компонент, який забезпечує актуалізацію і реалізацію професійної суб'єктності учителів початкових класів загалом.

Ключові слова: методологічні підходи, суб'єктність, професійна суб'єктність, учитель початкових класів, структура, формування.

АДИЛЕ БЕКИРОВА

t7b7@mail.ru

кандидат педагогических наук, доцент,
Крымский инженерно-педагогический университет, г. Симферополь, Украина